

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський державний університет фізичної культури
ім. І. Боберського
Кафедра гуманітарних дисциплін

Методичні вказівки до проведення семінарів

навчальної дисципліни «Соціологія»

на здобуття ОКР «бакалавр»

за спеціальностями:

014.11 - середня освіта, 017 – фізична культура і спорт, 024 - хореографія
241 – ГРС; 242 - туризм; 073 – менеджмент
227 – фізіотерапія, ерготерапія

«Затверджено»
на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін
«31» серпня 2018 р., протокол №1

Зав. каф. к.і.н.,проф. Полянський О.А.

Структура навчальної дисципліни

галузь знань **01 – освіта**

напрям підготовки **014.11 - середня освіта, 017 – фізична культура і спорт**

факультет педагогічної освіти, фізичної культури та спорту

№ теми	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
		Лекції	Семінари	Сам. Роб.	Інд. зав.
МОДУЛЬ 1. СОЦІОЛОГІЯ					
Загальна теорія та історія соціології. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. Методика і техніка соціологічних досліджень.					
1.	Тема 1. Предмет, структура, функції соціології. Основні етапи історичного розвитку соціологічної думки.	2	2	4	
2.	Соціологія другої половини ХХ – початку ХХІ ст.. Майбутнє соціології.	-	-	2	
3.	Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.	2	2	-	
4.	Суспільство як соціальна система: сутність, типи, тенденції розвитку.	2	2	2	
5.	Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства.	2	2	2	
6.	Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.	-	-	2	
7.	Масова поведінка і суспільні рухи.	-	-	2	
8.	Економічна соціологія: праця та економічне життя.	2	2	-	
9.	Етносоціологія.	-	-	2	
10.	Соціологія релігії.	-	-	2	
11.	Культура як соціальний феномен	-	-	2	
12.	Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин. Особистість у системі соціальних зв'язків.	2	4	-	
13.	Соціологія виховання.	-	-	2	
14.	Соціологія освіти.	2	2	2	
15.	Соціологія спорту.	2	2	-	
16.	Профільюючі напрямки та розділи в соціальній практиці спорту: їх особливості та взаємозв'язок.	2	4	-	
17.	Соціологія політики.	-	-	2	
18.	Соціологія сім'ї.	2	-	-	
19.	Соціологія молоді.	-	-	-	
20.	Соціологія екології.	-	-	2	
21.	Соціологія вільного часу.	-	-	2	
22.	Формування громадської думки як засобу подолання шкідливих звичок. Традиції в сфері фізичної культури та спорту.	-	-	2	
23.	Соціологічне забезпечення дитячо-	-	-	2	

	юнацького спорту.				
24.	Соціально-психологічні основи управління фізкультурно-спортивною організацією.	-	-	2	
25.	Соціологічне дослідження: поняття, функції, види, етапи.	2	2	-	
26.	Вибірка у соціологічному дослідженні.	-	2	-	
27.	Методи збору та аналізу соціологічної інформації	2	-	-	
28.	Обробка та аналіз соціальної інформації.	-	-	-	
29.	Соціальні показники, їх вимірювання.	-	-	2	
30.	Прогнозування соціальних явищ та процесів	-	-	2	
	Разом за 1 модулем	24	26	40	

**Теми семінарських занять
МОДУЛЬ 1. СОЦІОЛОГІЯ**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Соціологія як наука. Предмет та функції соціології.	2
2.	Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.	2
3.	Суспільство як соціальна система: сутність, типи, тенденції розвитку.	2
4.	Соціальна структура суспільства.	2
5.	Економічна соціологія: праця та економічне життя.	2
6.	Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин.	2
7.	Особистість у системі соціальних зв'язків.	2
8.	Соціологія освіти.	2
9.	Соціологія спорту.	2
10.	Профільюючі напрямки та розділи ординарного спорту: їх особливості та взаємозв'язок.	2
11.	Профільюючі напрямки та розділи спорту вищих досягнень: їх особливості та взаємозв'язок.	2
12.	Соціологічне дослідження: поняття, функції, види, етапи.	2
13.	Вибірка у соціологічному дослідженні.	2

**Структура навчальної дисципліни
напряму підготовки 024 - хореографія**

№ теми	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
		Лекції	Семінари	Сам. роб.	Інд. зав.
МОДУЛЬ 1. СОЦІОЛОГІЯ					
Змістовий модуль I. Загальна теорія та історія соціології. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. Методика і техніка соціологічних досліджень.					
1.	Тема 1. Предмет, структура, функції соціології. Основні етапи історичного розвитку соціологічної думки.	2	2	2	

2.	Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.	-	-	2	
3.	Суспільство як соціальна система: сутність, типи, тенденції розвитку.	2	2	2	
4.	Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства.	2	2	2	
5.	Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.	-	-	2	
6.	Масова поведінка і суспільні рухи.	-	-	2	
7.	Етносоціологія.	-	-	2	
8.	Культура як соціальний феномен	-	-	2	
9.	Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин. Особистість у системі соціальних зв'язків.	2	2	-	
10.	Соціологія виховання.	-	-	2	
11.	Соціологія освіти.	2	2	2	
12.	Профільюючі напрямки та розділи в соціальній практиці спорту: їх особливості та взаємозв'язок.	2	2	-	
13.	Соціологія сім'ї.	-	-	2	
14.	Соціологія молоді.	-	-	2	
15.	Соціологія вільного часу.	-	-	2	
16.	Формування громадської думки як засобу подолання шкідливих звичок. Традиції в сфері фізичної культури та спорту.	-	-	2	
17.	Соціологічне дослідження: поняття, функції, види, етапи.	2	2	-	
18.	Вибірка у соціологічному дослідженні.	-	-	2	
19.	Методи збору та аналізу соціологічної інформації	-	2	-	
	Разом за 1 модулем	14	16	30	
	МОДУЛЬ 2. ОСНОВИ ПРАВА				
1.	Основи теорії держави України	2	2		
2.	Основи теорії права України	2	2		
3.	Основи конституційного права України	2	2		
4.	Виборче право в Україні. Органи державної влади та місцевого самоврядування.	-	2		
5.	Основи цивільного права України	2	2		
6.	Основи трудового права України	2	2		
7.	Основи земельного права України	2	2		
8.	Основи адміністративного права України	-	-		
9.	Основи кримінального права України	2	2		
	Разом за 2 модулем	14	16		
	Разом	28	32	30	

**Теми семінарських занять
МОДУЛЬ 1. СОЦІОЛОГІЯ**

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Соціологія як наука. Предмет та функції соціології.	2
2.	Суспільство як соціальна система: сутність, типи, тенденції розвитку.	2
3.	Соціальна структура суспільства.	2
4.	Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин. Особистість у системі соціальних зв'язків. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин.	2
5.	Соціологія освіти.	2
6.	Профільючі напрямки та розділи в соціальній практиці спорту: їх особливості та взаємозв'язок. Профільючі напрямки та розділи ординарного спорту: їх особливості та взаємозв'язок.	2
7.	Соціологічне дослідження: поняття, функції, види, етапи.	2
8.	Методи збору та аналізу соціологічної інформації.	2
МОДУЛЬ 2. ОСНОВИ ПРАВА		
1.	Основи теорії держави України	2
2.	Основи теорії права України	2
3.	Основи конституційного права України	2
4.	Виборче право в Україні. Органи державної влади та місцевого самоврядування.	2
5.	Основи цивільного права України	2
6.	Основи трудового права України	2
7.	Основи земельного права України	2
8.	Основи кримінального права України	2

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Структура сучасного соціологічного знання.	2
2.	Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.	2
3.	Суспільство як об'єкт соціологічного аналізу.	2
4.	Соціальна стратифікація суспільства.	2
5.	Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.	2
6.	Масова поведінка і суспільні рухи.	2
7.	Етносоціологія.	2
8.	Культура як соціальний феномен.	2
9.	Соціологія виховання.	2
10.	Соціологія освіти.	2
11.	Соціологія сім'ї.	2
12.	Соціологія молоді.	2
13.	Соціологія вільного часу.	2
14.	Формування громадської думки як засобу подолання шкідливих звичок. Традиції в сфері фізичної культури та	2

	спорту.	
15.	Вибірка у соціологічному дослідженні.	2

Структура навчальної дисципліни
напрямок підготовки 241 – ГРС; 242 - туризм; 073 - менеджмент

№ теми	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
		Лекції	Семинари	Сам. роб.	Інд. зав.
Змістовий модуль I. Загальна теорія та історія соціології.					
1.	Тема 1. Предмет, структура, функції соціології. Основні етапи історичного розвитку соціологічної думки.	2	2	4	
2.	Соціологія другої половини ХХ – початку ХХІ ст.. Майбутнє соціології.	-	-	2	
3.	Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.	2	2	2	
4.	Суспільство як соціальна система: сутність, типи, тенденції розвитку.	2	2	2	
5.	Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства.	2	2	2	
6.	Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.	-	-	2	
7.	Масова поведінка і суспільні рухи.	-	-	2	
8.	Економічна соціологія: праця та економічне життя.	-	-	2	
9.	Культура як соціальний феномен.	-	-	2	
10.	Соціологія виховання.	-	-	2	
11.	Соціологія сім'ї.	-	-	2	
12.	Соціологія молоді.	-	-	2	
13.	Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин. Особистість у системі соціальних зв'язків.	2	2	-	
14.	Соціологія освіти.	2	2	2	
15.	Соціологія політики.	-	-	2	
16.	Етносоціологія.	-	-	2	
17.	Соціологія релігії.	-	-	2	
18.	Соціологія екології.	-	-	2	
19.	Соціологія вільного часу.	-	-	2	
20.	Соціологія міста і села.	-	-	2	
21.	Профільюючі напрямки та розділи в соціальній практиці спорту: їх особливості та взаємозв'язок.	2	2	-	
22.	Формування громадської думки як засобу подолання шкідливих звичок. Традиції в сфері фізичної культури та спорту.	-	-	2	
23.	Соціально-психологічні основи управління фізкультурно-спортивною	-	-	2	

	організацією.				
24.	Соціологічне дослідження: поняття, функції, види, етапи. Вибірка у соціологічному дослідженні.	2	2	4	
25.	Методи збору та аналізу соціологічної інформації.	2	2	8	
	Разом за модуль	18	18	54	

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Соціологія як наука. Предмет та функції соціології.	2
2.	Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.	2
3.	Суспільство як соціальна система: сутність, типи, тенденції розвитку.	2
4.	Соціальна структура суспільства.	2
5.	Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин.	2
6.	Соціологія освіти.	2
7.	Профільюючі напрямки та розділи в соціальній практиці спорту: їх особливості та взаємозв'язок.	2
8.	Соціологічне дослідження: поняття, функції, види, етапи. Вибірка у соціологічному дослідженні.	2
9.	Методи збору та аналізу соціологічної інформації.	2

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Структура сучасного соціологічного знання.	2
2.	Основні етапи історичного розвитку соціологічної думки.	2
3.	Соціологія другої половини ХХ – початку ХХІ ст.. Майбутнє соціології.	2
4.	Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.	2
5.	Суспільство як об'єкт соціологічного аналізу.	2
6.	Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства.	2
7.	Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.	2
8.	Масова поведінка і суспільні рухи.	2
9.	Економічна соціологія: праця та економічне життя.	2
10.	Культура як соціальний феномен.	2
11.	Соціологія виховання.	2
12.	Соціологія сім'ї.	2
13.	Соціологія молоді.	2
14.	Соціологія освіти.	2
15.	Соціологія політики.	2
16.	Етносоціологія.	2
17.	Соціологія релігії.	2
18.	Соціологія екології.	2
19.	Соціологія вільного часу.	2
20.	Соціологія міста і села.	2
21.	Формування громадської думки як засобу подолання	2

	шкідливих звичок. Традиції в сфері фізичної культури та спорту.	
22.	Соціально-психологічні основи управління фізкультурно-спортивною організацією.	2
23.	Соціологічне дослідження: поняття, функції, види, етапи. Вибірка у соціологічному дослідженні.	4
24.	Методи збору та аналізу соціологічної інформації.	8

Структура навчальної дисципліни

напрямок підготовки – 227 – фізіотерапія, ерготерапія

№ теми	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
		Лекції	Семинари	Сам. роб.	Інд. зав.
МОДУЛЬ 1. СОЦІОЛОГІЯ					
Змістовий модуль I. Загальна теорія та історія соціології. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. Методика і техніка соціологічних досліджень.					
1.	Тема 1. Предмет, структура, функції соціології. Основні етапи історичного розвитку соціологічної думки.	2	2	2	
2.	Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.	-	-	2	
3.	Суспільство як соціальна система: сутність, типи, тенденції розвитку.	2	2	2	
4.	Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства.	2	2	2	
5.	Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.	-	-	2	
6.	Масова поведінка і суспільні рухи.	-	-	2	
7.	Етносоціологія.	-	-	2	
8.	Культура як соціальний феномен	-	-	2	
9.	Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин. Особистість у системі соціальних зв'язків.	2	2	-	
10.	Соціологія виховання.	-	-	2	
11.	Соціологія освіти.	2	2	2	
12.	Профільюючі напрямки та розділи в соціальній практиці спорту: їх особливості та взаємозв'язок.	2	2	-	
13.	Соціологія сім'ї.	-	-	2	
14.	Соціологія молоді.	-	-	2	
15.	Соціологія вільного часу.	-	-	2	
16.	Формування громадської думки як засобу подолання шкідливих звичок. Традиції в сфері фізичної культури та спорту.	-	-	2	
17.	Соціологічне дослідження: поняття, функції, види, етапи.	2	2	-	
18.	Вибірка у соціологічному дослідженні.	-	-	2	
19.	Методи збору та аналізу соціологічної інформації	-	2	-	
	Разом за 1 модулем	14	16	30	

**Теми семінарських занять
МОДУЛЬ 1. СОЦІОЛОГІЯ**

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Соціологія як наука. Предмет та функції соціології.	2
2.	Суспільство як соціальна система: сутність, типи, тенденції розвитку.	2
3.	Соціальна структура суспільства.	2
4.	Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин. Особистість у системі соціальних зв'язків. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин.	2
5.	Соціологія освіти.	2
6.	Профілюючі напрямки та розділи в соціальній практиці спорту: їх особливості та взаємозв'язок. Профілюючі напрямки та розділи ординарного спорту: їх особливості та взаємозв'язок.	2
7.	Соціологічне дослідження: поняття, функції, види, етапи.	2
8.	Методи збору та аналізу соціологічної інформації.	2

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Структура сучасного соціологічного знання.	2
2.	Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні.	2
3.	Суспільство як об'єкт соціологічного аналізу.	2
4.	Соціальна стратифікація суспільства.	2
5.	Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.	2
6.	Масова поведінка і суспільні рухи.	2
7.	Етносоціологія.	2
8.	Культура як соціальний феномен.	2
9.	Соціологія виховання.	2
10.	Соціологія освіти.	2
11.	Соціологія сім'ї.	2
12.	Соціологія молоді.	
13.	Соціологія вільного часу.	2
14.	Формування громадської думки як засобу подолання шкідливих звичок. Традиції в сфері фізичної культури та спорту.	2
15.	Вибірка у соціологічному дослідженні.	2

МОДУЛЬ 1. СОЦІОЛОГІЯ

Загальна теорія та історія соціології. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. Методика і техніка соціологічних досліджень.

Теми та зміст семінарських занять:

Тема 1. Соціологія як наука. Предмет та функції соціології. Предмет соціології. Суспільство, соціальні явища та процеси соціального пізнання. Функції соціології. Теоретично-пізнавальна, методологічна, прикладна, прогностична та інші. Соціологія в системі суспільних та гуманітарних наук: соціологія та філософія; соціологія та історія; соціологія та психологія; соціологія та педагогіка; соціологія та соціальна статистика.

Мета: Сформувати знання про значення соціології в житті суспільства, її спрямованість та функції. Розкрити історичні, соціальні та теоретичні передумови виникнення соціології як науки.

Завдання:

1. Розкрити суть предмету соціологія.
2. Ознайомити із функціями соціології.
3. Показати структуру соціологічного знання.
4. Розкрити місце соціології в системі суспільних і гуманітарних наук.
5. Розкрити історичні, соціальні та теоретичні передумови виникнення класичної соціології.
6. Ознайомити з основними напрямками, школами та проблемами західної соціології XX ст.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

СОЦІОЛОГІЯ – це вивчення соціального життя людини, груп людей та суспільств, наука про становлення, розвиток і функціонування суспільства, його елементів, соціальних відносин і соціальних процесів, про механізми і принципи їх взаємодії.

З'ясовуючи науковий статус соціології важливо чітко розрізнити її об'єкт і предмет. Об'єктом соціологічного пізнання є **суспільство**. Предметом – відтворення емпіричної реальності, явища і процеси, що виникають із взаємодії людей.

У структурному плані соціологія поділяється на **теоретичну (академічну) і прикладну**.

Різноманітність зв'язків соціології із життям суспільства, її суспільне призначення визначається насамперед тими функціями, які вона виконує. Основні функції соціології:

Теоретична функція.

Описова функція.

Інформаційна функція.

Прогностична функція.

Людей, які зробили свій внесок у розвиток соціологічного мислення на його ранніх етапах, було чимало. Проте особливе місце тут належить французькому авторові **Огюстові Конту** (1798-1857). Саме він перший вжив слово “соціологія” на протипагу терміну “соціальна фізика”, який раніше використовували для позначення цієї науки.

Одним із творців соціології як науки, професії та навчального предмета є французький вчений **Еміль Дюркгайм**. Він розробляв проблеми природи суспільства – “здоровий” і патологічний його стан, методи соціологічного дослідження і статус соціології як науки.

Окремий напрям у соціологічній думці представляв **Карл Маркс** (1818-1883). Його соціологічна теорія стала наслідком застосування філософського матеріалізму і матеріалістичної діалектики до вивчення суспільства, розуміння історії людства.

Значний внесок у соціологію кінця ХІХ – початку ХХ ст. зробив німецький вчений **Макс Вебер** (1864-1920), автор праць з економіки, права, філософії, історії та соціології. Найвагомий його внесок у розвиток методологічних аспектів соціології.

Ранні соціологічні школи

Географічна школа.

Школа німецької геополітики.

Расово-антропологічна.

Органічна школа.

Соціал-дарвіністська школа.

Психологічна школа.

Західна соціологія у ХХ ст. відзначається великою різноманітністю **шкіл і течій**. Серед них слід відзначити:

Функціоналізм.

Структурно-функціональний аналіз.

Теорії соціального конфлікту.

Концепція соціального обміну.

Психоаналітичні теорії.

Феноменологічна соціологія.

Прикладна соціологія .

Перший курс соціології було прочитано в Єльському університеті у 1876 р. В 1893 р. відкрито першу кафедру і соціологічну спеціалізацію в Чикаго. У 1901 р. 169 американських університетів і коледжів пропонували своїм слухачам курси соціології. У 1905 р. засновано Американське соціологічне товариство.

Соціологія має безпосередній вихід на ряд суспільних і гуманітарних наук. Насамперед спостерігається її тісний зв'язок із **соціальною психологією**. Соціологія активно співпрацює із **соціальною статистикою, правознавством**. Соціологія не може успішно розвиватися, не спираючись на результати досліджень **економічної теорії, політології, соціальної філософії, етнографії, культурології** тощо.

Тема 2. Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні. Українська протосоціологічна думка. Специфіка козацтва як соціального феномену в історії України. Значення Києво-Могилянської академії. Соціологічні погляди Григорія Сковороди. Роль Кирило-Мефодіївського братства, праць М.Костомарова та творчості Т.Шевченка. Політична соціологія М.Драгоманова: Соціологічний метод, прогрес та соціальна еволюція, проблема влади. М.Грушевський як історик-соціолог: “генетична соціологія”, “політична соціологія” та принципи етнополітики. Проект науки соціологія у творчості Б.Кістяківського: критики психологізму, проблема соціологічних понять та цінностей в соціологічному дослідженні. Соціологічна концепція М.Шаповала. Соціологія політики В.Липинського. Проблема розвитку соціології в сучасній Україні.

Мета: Ознайомити з джерелами української протосоціологічної думки. Окреслити проблеми розвитку соціології в сучасній Україні.

Завдання:

1. Охарактеризувати українську протосоціологічну думку.
2. Розкрити специфіку козацтва як соціального феномену в історії України.
3. Ознайомити з соціологічними поглядами Г.Сковороди.
4. Ознайомити з особливостями початкового етапу становлення української соціології.
5. Розкрити причини занепаду української соціології у радянський період.
6. Розкрити завдання та проблеми сучасної української соціології.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Витоки української протосоціології сягають часів Київської Русі, про що свідчать непоодинокі пам'ятки усної та писемної творчості. В них втілені перші спроби осмислення подій, явищ, процесів соціального характеру (*пісні, думи, казки, легенди, приказки, “повчання”, “проповіді”, “патерики”, “життя святих”, “слова”*). Історичні пам'ятки “Руська правда” Ярослава, “Слово про закон і благодать” митрополита Іларіона (XI ст.), “Повчання дітям” київського князя Володимира Мономаха (XII ст.), “Печерський патерик”. “Слово про Ігорів похід” (XII ст.) “Повість минулих літ”, “Галицько-Волинський літопис”.

У середині XVI ст. ідеї природного права, суспільного договору розробляв український вчений **Станіслав Оріховський-Роксолан (1513-1566)**,

Наприкінці XVI – на початку XVII ст. найпомітнішою постаттю в українському духовному житті був **Іван Вишенський (між 1545-50-після 1620)**.

Істотний внесок у розвиток соціологічних ідей зробив видатний український вчений **Григорій Сковорода. (1722-1794)**, який науку про людину, про умови та способи забезпечення щасливого життя вважав головною, найважливішою і найвищою з усіх наук.

Подальший розвиток і якісно новий стан самоусвідомлення українства розпочинається з діяльності **Кирило-Мефодіївського братства**, ідейне ядро якого утворювали М.Костомаров, М.Гулак, Т.Шевченко, П.Куліш, В.Білозерський та ін.

Прийнято вважати, що українська соціологія заявила про себе у 80-х роках XIX ст. дослідженнями Женевського гуртка українських учених, праці яких найчастіше друкувались в тамтешньому журналі “Громада”.

У соціологічних студіях публіциста, економіста, соціолога **Сергія Подолинського (1850-1891)** сусідили марксистські і соціал-дарвіністські, “громадівські” погляди. Ці думки висловлені у праці “**Ремесла і фабрики на Україні**”.

Серед учених-дослідників українського суспільства кінця XIX ст. насамперед вирізняється постать **Михайла Драгоманова (1841-1895)**, який чимало уваги приділяв перспективності історичного поступу України і можливості її самостійного існування на європейському терені.

Один із найвідоміших у минулому вітчизняних соціологів **Максим Ковалевський (1851-1916)** намагався при вирішенні складних соціологічних проблем брати до уваги не один якийсь момент, а всю сукупність соціальних чинників та елементів. Автор двотомної праці “**Соціологія**” (1910).

Михайло Грушевський (1866-1934) вважав, що соціальний прогрес однаковою мірою визначається біологічними, економічними та психологічними чинниками.

Історія світової соціології загалом, як і історія соціологічної думки в Україні, свідчить, що для її природного, гармонійного розвитку необхідні певні внутрішні та зовнішні умови. Бездержавність української нації, тривале перебування українських земель у складі різних імперій, не могли не позначитися на становищі

вітчизняної соціології. Українська соціологія тривалий час не була ідентифікованою наукою, структурно вона існувала в системі радянської соціології.

Сприятливішими для розвитку соціології стали 80-і роки. Вона нарешті відновила статус самостійної науки. Восени 1990 р. створено Інститут соціології Академії наук України, засновано Українську соціологічну асоціацію (президент В.Волович), відкрито факультети з підготовки професійних соціологів. У липні 1997 р. Інститут соціології НАН України розпочав видання першого у вітчизняній історії соціологічного часопису “Соціологія: теорія, методи, маркетинг”. Серед провідних учених-соціологів України слід відзначити: Є.І.Головаху, Н.В.Паніну, Ю.І.Саєнко, В.Воловича, Н.Черниш, О.Якубу, В.П.Андрущенко, В.Піча.

Тема 3. Суспільство як соціальна система: сутність, типи, тенденції розвитку.

Суспільство як соціальна система. Поняття «суспільство» і «система» в соціології, їх історичний розвиток. Еволюція уявлення про суспільство та теорії його походження. Характеристика основних підсистем суспільного життя: економічної, політичної, соціальної, ідеологічної та ін.. Проблема типологізації суспільств. Характерні особливості сучасного суспільства. Модернізація та глобалізація розвитку суспільства.

Мета: Сформувати знання про еволюцію уявлень про суспільство та теорії його походження, розкрити характерні особливості сучасного суспільства

Завдання:

1. Охарактеризувати суспільство як соціальну систему.
2. Розкрити шляхи його формування.
3. Визначити характерні риси ранніх типів людського суспільства.
4. Визначити характерні риси суспільств у сучасному світі.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Що стало причиною зрунування суспільних форм, які панували в людській історії протягом періоду, що закінчився лише два століття тому? Відповіддю на це запитання буде одне слово – **ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ**, виникнення машинізованого виробництва продукції, що спирається на застосуванні зносіблених джерел енергії. **ІНДУСТРІАЛІЗОВАНІ СУСПІЛЬСТВА** (іноді їх називають просто “сучасними суспільствами”) радикально відрізняються від будь-яких попередніх типів організації суспільного ладу, і їхній розвиток мав наслідки, які сягнули далеко за межі Європейського континенту, де саме вони і виникли. Індустріалізація розпочалася в Англії у XVII ст. внаслідок Індустріальної революції – цією скороченою назвою позначають складну низку технологічних змін, що вплинули на засоби, завдяки яким люди мають змогу існувати. Навіть у найрозвиненіших традиційних цивілізаціях більшість людей працювали на землі. Відносно низький рівень технологічного розвитку дозволяв лише невеличкій меншості бути звільненою від щоденної праці у галузі сільськогосподарського виробництва. Натомість найголовнішою характеристикою сьгоднішніх індустріальних суспільств є те, що переважна більшість зайнятого у виробництві населення працює на фабриках, в установах або закладах торгівлі, а не у галузі землеробства. Причому понад 90% людей живуть у містах, де більше можливостей знайти роботу і де постійно створюються нові робочі місця. Великі сучасні міста набагато більші своїми розмірами, ніж урбаністичні поселення, які ми знаходимо в традиційних цивілізаціях. У великих містах стиль життя стає більш імперсональним та анонімним, ніж раніше. Ще одна важлива характеристика сучасних суспільств пов’язана з організацією політичних систем, які набагато розвиненіші й діяльніші, ніж форми врядування в традиційних державах. У традиційних цивілізаціях політична влада майже не мала прямого впливу на звичай побут більшості своїх підданих, які жили у відносно самостійних поселеннях. З розвитком індустріалізації транспортні перевезення та засоби комунікації стали набагато швидшими й ефективнішими, сприяючи утворенню інтегрованої “національної” спільності. Індустріалізовані суспільства стали першими національними державами, які виникли у світі. Національні держави – це політичні спільноти, відокремлені одна від одної чітко визначеними кордонами, а не розмитими “нічийними” зонами, що звичайно розділяли між собою традиційні держави. Уряди національних держав мають потужні засоби впливу на чимало аспектів життя своїх громадян, формуючи закони, які застосовуються до всіх, хто живе в межах цієї держави. Україна – це національна держава, як і практично всі суспільства, що існують у сучасному світі.

Країни світу стають усе більше взаємозалежні; цей процес відомий під назвою “глобалізація”. **ГЛОБАЛІЗАЦІЯ** – суспільні, політичні та економічні зв’язки, що перетинають кордони між країнами, у вирішальний спосіб формують долю тих, хто живе в кожній з таких країн. Розвиток світових суспільних зв’язків спричиняє великомасштабну нерівність між індустріальними суспільствами і суспільствами “третього світу”.

Тема 4. Соціальна структура суспільства. Соціальна структура суспільства: основні види та елементи: класи, прошарки, верстви та групи. Теорії соціальної стратифікації. Соціальна мобільність, види соціальної мобільності. Міграція.

Мета: Сформувати знання про структуру суспільства. Ознайомити з теоріями соціальної стратифікації.

Завдання:

1. Визначити сутність поняття “соціальна структура суспільства”.
2. Охарактеризувати основні елементи соціальної структури суспільства.
3. Пояснити відмінності між поняттями “клас” і “страта”.
4. Розкрити сутність теорій соціальної стратифікації.
5. Охарактеризувати основні маргінальні групи в сучасній Україні.
6. Визначити суттєві феномени “середнього класу”, його соціальні функції.
7. Розкрити сутність процесу соціальної мобільності.
8. Розкрити фактори які впливають на сучасні процеси структуризації українського суспільства.
9. Розкрити суть соціальної взаємодії та регуляції соціальних зв'язків.
10. Показати основні елементи соціального контролю.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

СОЦІАЛЬНА СТРАТИФІКАЦІЯ (лат.-*stratum*-прошарок і *facere* – робити) - **структуровані нерівності між різними угрупованнями людей. Страта – соціальний прошарок, який об'єднується за якимось одним критерієм диференціації: прибутком, багатством, владою, престижністю професії, освітою тощо.**

Рабство – це крайня форма нерівності, коли певні індивіди у прямому розумінні належать іншим людям як їхня власність.

Каста асоціюється передусім з культурами Індійського субконтиненту.

Стани були складовою європейського феодалізму, проте існували й у багатьох традиційних цивілізаціях.

1. **Класові системи** відрізняються в багатьох аспектах від рабовласницької, кастової або станової.

Клас – широке угруповання людей, які спільно розпоряджаються економічними ресурсами, що формує стиль їхнього життя. Основні класи, що існують в західних суспільствах: **вищий клас; середній клас; робітничий клас.** В деяких індустріалізованих країнах - Франція, Японія - важливу роль відігравав і четвертий клас – **селяни.**

Найвпливовіші теоретичні підходи були опрацьовані **К.Марксом, М.Вебером**; більшість пізніших теорій стратифікації були побудовані на ідеях **Ерік Оліна Райта та Френка Паркіна.**

При вивченні стратифікації до уваги береться не лише різниця між економічними позиціями чи професійними заняттями, а й те, що відбувається з індивідами, які ці позиції займають. Терміном **СОЦІАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ** позначають рух індивідів та груп між різними соціоекономічними позиціями. Слід зауважити, що аналізи стратифікації традиційно робилися з чоловічої точки зору. Це було почасти тому, що гендерні нерівності, як вважалося, лише віддзеркалюють класові відмінності. Це припущення викликає великий сумнів. Гендер впливає на стратифікацію в сучасних суспільствах до деякої міри, незалежно від поділу на класи.

Тема 5. Економічна соціологія: праця та економічне життя. Сутність, предмет, об'єкт та функції економічної соціології, соціології праці та зайнятості. Співвідношення трудової діяльності та трудової поведінки. Структура та форми трудової поведінки. Зміст, структура та функції трудової мотивації, її компоненти. Механізми регуляції трудової поведінки. Проблемні пошуки вітчизняної економічної соціології, соціології праці та зайнятості.

Мета: Сформувати знання про особливості економічної та соціальної сфер суспільства, категорії соціології праці та зайнятості.

Завдання:

1. Охарактеризувати предмет і об'єкт економічної соціології, соціології праці та зайнятості.
2. Визначити функції соціології праці та зайнятості.
3. Розкрити особливості економічної та соціальної сфер суспільства.
4. Розкрити роль економічної соціології, соціології праці та зайнятості у вирішенні соціально-економічних проблем.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Соціологія праці - спеціальна соціологічна теорія, галузь соціології, що вивчає трудову діяльність як соціальний процес, як необхідну умову життєдіяльності людини і суспільства, а також розглядає соціальні чинники підвищення ефективності праці, вплив науково-технічних і соціальних, умов на ставлення людей до неї.

Вітчизняний соціолог **В. А. Полторак** виокремлює три основні предмети соціології праці:

перший - соціальні закономірності взаємодії людей за умов науково-технічної революції, комплексної механізації та автоматизації трудових процесів, зі ставленням людей до роботи на конвеєрі, за екстремальних умов праці (на висоті, у темряві, на хімічному виробництві, за підвищеного рівня радіації тощо);

другий - ставлення людини й колективу до праці, її змісту, характеру, умов;

третій - соціальна організація підприємства, колективу, тобто та особлива система відносин, яка утворює сукупність позицій, ролей, цінностей, зв'язаних між собою робітників, що працюють колективно. Це проблеми структури трудового колективу, його функцій, взаємин між членами колективу, зокрема між підлеглими і керівниками, проблеми керівництва й лідерства, стилю керівництва, соціально-психологічного клімату колективу, конфліктів тощо.

Соціально-трудова відносина на відміну від функціонально-трудова, зумовлених поділом і кооперацією праці, виникають між працівником і соціальними групами колективу як відносина рівності й нерівності залежно від місця цих суб'єктів у процесі праці, їхнього досвіду, умінь, інтересів, специфіки трудової поведінки.

Суб'єкти праці - це такі соціальні спільності і групи, як підприємці, менеджери, ІТП, службовці, робітники та ін. Суб'єкти праці різняться за своїм соціальним станом, становищем у трудових колективах, тобто мають різну кваліфікацію, досвід, рівень джерела прибутків.

У більшості з нас праця забирає більшу частину життя, ніж будь-яка інша діяльність. Навіть там, де умови праці доволі неприємні, а поставлені завдання нудні, робота виявляється конструктивним елементом психологічного стану та щоденної діяльності людей.

Тема 6. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин. Соціологічні підходи до вивчення особистості та її місця в суспільстві. Соціологічна структура особистості. Соціалізація особистості. Етапи розвитку гри М.Партен.

Мета: Розкрити соціологічні підходи до вивчення особистості та її місця в суспільстві.

Завдання:

1. Розкрити спільні та відмінні особливості понять “особистість”, “людина”, “індивід”.
2. Охарактеризувати фактори та механізми соціалізації.
3. Обґрунтувати відмінності наукових підходів до вивчення процесу соціалізації.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

СОЦІАЛІЗАЦІЯ – це процес, через який безпорадне маля поступово перетворюється на особу, яка розуміє і саму себе, і навколишній світ, набуває знань та звичок, притаманних культурі, в якій воно народилось. **Соціалізація – це не той вид “культурного програмування”, коли дитина пасивно засвоює впливи, яких вона зазнає.** Навіть щойно народжений малюк має потреби та вимоги, які впливають на поведінку тих, хто за нього відповідальний: дитина від самого початку є створінням активним. Соціалізація поєднує між собою різні покоління. Народження дитини змінює життя тих, хто відповідальний за її виховання, - і вони самі багато чого навчаються, набувають нового досвіду. І хоча процес засвоєння елементів своєї культури відбувається набагато інтенсивніше в ранні дитячі літа, аніж пізніше, процес навчання і пристосування до середовища відбувається протягом усього життя. Взаємини між дитиною, матір'ю та іншими людьми, які піклуються про дитину, змінюються по закінченні першого року її життя. Десь після року велике місце в житті дитини починає посідати гра.

Тема 7. Особистість у системі соціальних зв'язків. Розвиток особистості як наслідок конфлікту біологічного і соціального. Теорії розвитку дитини. Соціальний статус та соціальна роль особистості.

Мета: Сформувати знання про процес соціалізації особистості, соціальний статус та соціальну роль.

Завдання:

1. Охарактеризувати основні функції культури.
2. Визначити основні критерії класифікації та форми вияву культури у житті людини і суспільства.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Проблема формування “я” викликає чимало суперечок і розглядається досить по-різному під кутами різних теоретичних перспектив. До певної міри це пояснюється тим, що найвідоміші теорії розвитку дитини наголошують на різних аспектах соціалізації. Великий психолог та засновник психоаналізу **Зігмунд Фройд** у своїх працях зосереджує увагу передусім на способах, якими дитина контролює переживання, на емоційних аспектах розвитку дитини. Американський філософ і соціолог **Джордж Герберт Мід** приділяє увагу тому, як діти навчаються користуватися поняттями “я” і “мене”. Швейцарський дослідник **Жан Піаже** займався багатьма аспектами дитячого розвитку, але найвідоміші його праці стосуються **когнітивності** – в якій спосіб діти навчаються думати про себе та про своє оточення.

Тема 8. Соціологія освіти. Статус, предмет і об'єкт соціології освіти. Освіта як соціальний інститут, функції освіти в суспільстві. Теорії навчання. Вплив освіти на соціальну мобільність індивіда.

Мета: Розкрити характерні особливості освіти як соціального інституту, ознайомити з функціями освіти та теоріями навчання.

Завдання:

1. Визначити статус соціології освіти в суспільстві.
2. Розкрити функції соціології освіти.
3. Ознайомити з теоріями навчання.
4. Охарактеризувати національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Освіта - багатозначне поняття. Насамперед - це *компонент культури, що забезпечує спадкоємність та відтворення накопичених знань, в особливий спосіб організована діяльність, з певною ієрархією ролей і нормативним регулюванням, засвоєння систематизованих знань, умінь, навичок, розвиток особистості.* Результати можуть бути *реальними* - фактична освіченість, рівень знань, властивості особистості - і *формальними*- наявність атестата, посвідчення, диплома, що засвідчують факт закінчення навчального закладу, захист дисертації тощо.

Освіта - це також *канал інформації* в інформаційній системі, один із чинників прогресу.

Освіта буває *формальною* і *неформальною*. **Формальній освіті** передбачає **наявність** спеціальних установ, шкіл для здійснення процесу **навчання, а також** підпорядкування його певним офіційним приписам, які втілюють культурні стандарти, політичні настанови **відповідного** суспільства. Під *неформальною освітою* розуміють стихійне, несистематизоване засвоєння індивідуальних знань і навичок у процесі спілкування з навколишнім соціальним середовищем - друзями, знайомими, колегами, у процесі самостійної роботи над собою, індивідуального залучення до культурних цінностей, засвоєння інформації з книжок, періодичних видань, радіо, телебачення тощо. Неформальна освіта відіграє неабияку роль у соціалізації особистості, але вона є допоміжною стосовно формальної освіти.

Об'єктом соціології освіти є те соціальне середовище де функціонують інституційні й неінституційні освітні організації, відбуваються процеси навчання та виховання, взаємодіють їх суб'єкти,

Предметом соціологічного вивчення є освіта як соціальний інститут, як соціальна система, механізм взаємодії з іншими складовими суспільства, його соціальною структурою.

Як самостійна галузь науки соціологія освіти сформувалася на межі XIX-XX століть. Ще Е. Дюркгайм, Д. Дьюї та інші соціологи того часу у своїх працях звертали увагу на необхідність спеціального аналізу проблем, які торкалися ролі, призначення і функцій освіти. Сучасні вчені називають такі **завдання соціології освіти:**

- вивчення потреб в освіті, розуміння і оцінка її ролі в житті суспільства й особистому житті людини;
- оцінка рівня і якості знань у контексті їх соціальної значущості;
- ставлення суспільства і тих, хто навчається, до освіти, виявлення її соціальної цінності;
- виявлення ролі освіти як чинника соціального статусу;
- визначення міри її впливу на динаміку моральних потреб і інтересів.

Освіта як соціальна система існує в Україні **на трьох рівнях** - дошкільна, шкільна (початкова й середня), вища - і у **двох формах** - непрофесійна (дошкільні дитячі заклади, середні школи, гуртки тощо) і професійна (навчання на робочих місцях, курси професійної підготовки, професійно-технічні училища, середні спеціальні навчальні заклади, інститути, університети, курси підвищення кваліфікації, магістратура, аспірантура, докторантура).

Соціологічні дослідження освіти проводяться в двох напрямках:

1) внутрішньому, коли вивчаються соціальні аспекти діяльності працівників освіти, педагогічних та учнівських колективів, соціальна структура та діяльність установ освіти, взаємовідносини педагогів та учнів, роль та професійний статус педагогів, їхній соціальний стан;

2) зовнішньому, коли вивчаються соціальні аспекти взаємодії освіти та інших суспільних інститутів - **науки, культури, політики, виробництва, вплив освіти на інші види суспільної діяльності, соціальних процесів, відносин.**

Тема 9. Соціологія спорту. Соціологія спорту – один із напрямків сучасного соціологічного знання. Предмет соціології спорту. Взаємозв'язок соціології спорту з іншими дисциплінами.

Завдання:

1. Охарактеризувати предмет і об'єкт соціології фізичної культури та спорту.

2. Розкрити значення і місце фізичної культури у формуванні здорового способу життя людини.

Мета: Сформувати знання про особливості сфери фізичної культури і спорту.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Соціологія спорту є галуззю сучасної соціології; вона стоїть в одному ряді з такими науковими дисциплінами, як соціологія науки, соціологія релігії, соціологія мистецтва і ін., тобто з галузями соціологічних знань, у яких у якості предмету аналізу виступають окремі види соціальної діяльності і відповідні соціальні інститути.

Соціологію спорту можна визначити як науку про спорт як соціальний феномен, про місце, яке соціальний інститут спорту займає в суспільстві. В рамках даної сфери соціологічного вивчення розглядається широке коло питань: про сутнісну специфіку спорту, зокрема, з'ясовується, чим спорт відрізняється від інших видів соціальної діяльності (мистецтва, релігії, науки і ін.); про функції даної діяльності в суспільстві; про характер інтересу до спортивного змагання глядачів (вболівальників); про внутрішній світ людини, що виступає як суб'єкт даної діяльності; про особливості соціально-культурного потенціалу спорту в різні історичні епохи; і ін.

Соціологію спорту можна визначити як наукову дисципліну, що вивчає структуру і характер стосунків, які складаються в процесі соціальної взаємодії індивідів у сфері спорту.

В ході аналізу проводиться відмінність між спортивною діяльністю як діяльністю, що будується довкола офіційних змагальних взаємодій індивідів, і діяльністю фізкультурною, в основі якою лежить навмисне використання людиною фізичних вправ (ширше - фізичній активності) для досягнення тих або інших цілей (зміцнення здоров'я, рекреація, реабілітація і ін.) і яка також незрідка організовується у формі змагань. Необхідною є і інша диференціація - між "фізкультурною діяльністю" і діяльністю, в контексті якої відбувається розвиток і в якій актуально діяльно-практично здійснює себе "фізична культура". Багато непорозумінь в сучасній науці, яка визначає себе як соціологія фізичної культури і спорту, виникають від того, що вказані феномени ("спорт", "фізкультурна діяльність", "фізична культура") не розрізняються належним чином.

Тема 10. Профілюючі напрямки та розділи ординарного спорту: їх особливості та взаємозв'язок. Поняття та зміст ординарного спорту, його структура. Соціальні функції ординарного спорту. Масовість як закономірність функціонування та розвитку ординарного спорту в сучасному суспільстві.

Мета: Розкрити соціальні проблеми ординарного спорту, ознайомити з модифікаціями ординарного спорту, його функціями та завданнями.

Завдання:

1. Охарактеризувати модифікації ординарного спорту.
2. Визначити соціальні функції ординарного спорту.
3. Розкрити завдання ординарного спорту.
4. Визначити поняття та соціологічну структуру здорового способу життя.
5. Ознайомити з особливостями соціологічного аналізу якості фізкультурно - спортивних послуг, їх розповсюдження та впливу в умовах ринку.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

В перебігу розвитку спорту в різноманітних сферах життя суспільства відбувається диференціація спортивної практики, тобто виділення в ній відносно відокремлених напрямків та розділів. Це відбувається тому, що спорт в цілому є явищем багатофункціональним, а конкретна мета, що реалізується в різних випадках спортивної практики, шляхи та умови її виконання різняться. В сучасному спортивному русі досить чітко виділилися два типових напрямки та відповідно до них розділи спортивної практики, які умовно називають «масовий спорт» та «великий спорт», або ж загальнодоступний чи ординарний спорт та спорт вищих досягнень, в межах яких є свій піділ.

Загальнодоступний, ординарний спорт правомірно називати «масовим», оскільки до нього причетна велика кількість людей (маса), практично включених у власне спортивну діяльність. В іншому випадку він просто ординарний, проте не масовий. В межах даного розділу спортивного руху фактично досягається ординарний рівень спортивних результатів, який є загальнодоступним, і значно нижчим, ніж рівень абсолютних спортивних досягнень. Головна відмінність ординарного спорту від спорту вищих досягнень полягає в тому, що спортивна діяльність не стає домінуючою в індивідуальному способі життя людини, та будується у лімітуючій залежності від іншої діяльності, яка займає домінуюче місце в житті (освітня, професійна діяльність). Витрати

часу та зусиль на спортивні заняття досить чітко обмежені, що, безумовно обмежує і рівень спортивних досягнень. Проте, це не означає, що особистісні спрямування спортсмена позбавленні прагнення досягнути можливо високих результатів. Таке прагнення стимулюється сутністю та внутрішньою організацією спорту в цілому, але об'єктивні умови реалізації спортивних прагнень в межах ординарного спорту мають свої обмеження.

В залежності від того, в якій з соціальних сфер культивується масовий спорт, система спортивних занять моделюється відповідно до специфіки тої чи іншої сфери.

Тема 11. Профілюючі напрямки та розділи спорту вищих досягнень: їх особливості та взаємозв'язок. Поняття спорту вищих досягнень, його зміст та соціологічна структура. Соціальний генезис та соціальні функції спорту вищих досягнень у сучасному суспільстві. Олімпійський рух як об'єкт соціологічного аналізу. Проблеми комерціалізації та професіоналізації сучасного міжнародного та олімпійського руху.

Мета: Розкрити соціальні проблеми спорту вищих досягнень, ознайомити з його модифікаціями, функціями та завданнями.

Завдання:

1. Визначити поняття спорту вищих досягнень.
2. Визначити поняття змісту та соціологічної структури спорту вищих досягнень.
3. Розкрити соціальний генезис та соціальні функції спорту вищих досягнень у сучасному суспільстві.
4. Розкрити основні соціологічні проблеми спорту вищих досягнень.
5. Розкрити сутність спорту як видовища та засобу масової інформації.
6. Розкрити сутність олімпійського руху як об'єкта соціологічного аналізу.
7. Розкрити проблеми комерціалізації та професіоналізації сучасного міжнародного спортивного руху: шляхи та перспективи.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Спорт вищих досягнень орієнтований на абсолютні спортивні результати та неухильне підвищення їх рівня. Реалізація цієї мети можлива лише за умов повсякденних багаторічних витрат часу та зусиль на спортивну діяльність, за умов непересічної спортивної обдарованості індивіда. Спортивна діяльність в сфері спорту вищих досягнень є основною, займає домінуюче місце в індивідуальному способі життя спортсмена протягом багатьох років. До цієї сфери належить невелика кількість індивідів, яка дійсно володіє видатними спортивними здібностями. Так в країнах, що є розвинутими у спортивному відношенні, доля спортсменів, що досягли міжнародного рівня становить лише соті долі відсотка від загальної кількості людей, що займаються спортом у країні.

В сучасний період свого розвитку спорт вищих досягнень професіоналізується. Це означає, що у певній частини спортсменів, що починають з любительського спорту, спортивна діяльність за відповідних умов займає домінуюче місце в індивідуальному способі життя, стає основним джерелом життєвого достатку – тобто набуває характер професійної діяльності. Необхідність спортивної професіоналізації визнана офіційно. Помилково професіоналізація спорту ототожнюється з його комерціалізацією, що не є одним тим самим. Сучасний професійний спорт дійсно не однорідний: в ньому виділяють професійно-комерційний, що сформувався як сфера бізнесу, та професійний спорт вищих досягнень.

Тема 12. Соціологічне дослідження: поняття, функції, види, етапи. Соціологічні дослідження, їх роль і місце в структурі соціології. Класифікація соціологічних досліджень, їх функції, види, етапи. Методика, техніка та процедура соціологічного дослідження, його мета і завдання. Програма соціологічного дослідження, її призначення та складові частини. Значення програми в конкретно-соціологічному дослідженні. Поняття проблеми, предмету та об'єкту дослідження. Визначення мети і завдань у соціологічному дослідженні. Гіпотеза у соціологічному дослідженні. Теоретичне та емпіричне уточнення понять. Програма як теоретична розробка підходів та шляхів вирішення конкретної проблеми у галузі фізичної культури та спорту.

Мета: Сформувані знання про соціологічні дослідження, їх роль і місце в структурі соціології. Охарактеризувати класифікацію соціологічних досліджень, їх функції та етапи. Розкрити методику, техніку та процедуру соціологічного дослідження, його мету і завдання. Сформувані уявлення про програму соціологічного дослідження, її призначення та складові частини.

Завдання:

1. Охарактеризувати соціологічні дослідження, їх роль і місце в структурі соціології.

2. Визначити класифікацію соціологічних досліджень.
3. Розкрити функції соціологічних досліджень.
4. Охарактеризувати етапи соціологічних досліджень.
5. Розкрити методiku, техніку та процедуру соціологічного дослідження.
6. Розкрити мету та завдання соціологічного дослідження.
7. Охарактеризувати програму соціологічного дослідження, її призначення та складові частини.
8. Охарактеризувати методологічний розділ програми соціологічного дослідження.
9. Охарактеризувати методичний розділ програми соціологічного дослідження.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Соціологічне дослідження - система логічно послідовних методологічних, методичних та організаційно-технічних процедур для отримання наукових знань про соціальне явище чи процес.

Соціологічне дослідження - це єдність теоретичного та емпіричного етапів аналізу різних сторін соціальної реальності. Науковий аналіз проблем потребує відповідної підготовки для забезпечення надійності та достовірності отриманих в результаті дослідження даних.

Починається соціологічне дослідження з розробки програми, яка визначає логічну послідовність науково-аналітичної роботи творчого колективу.

Зміст та структура програми залежать від головної мети дослідницької діяльності. З цієї точки зору виділяють два різновиди досліджень:

- ♦ *теоретико-прикладні дослідження*, мета яких - сприяння розв'язанню соціальних проблем шляхом розробки нових підходів до їх вирішення та пояснення;

- ♦ *прикладні дослідження*, завдання яких - визначення конкретних дій щодо практичного вирішення визначених соціальних проблем.

Програма соціологічного дослідження - це науковий документ, у якому логічно відображена схема переходу від теоретично-методологічного викладення проблеми до конкретного дослідження.

У процесі розробки програми вирішуються питання визначення об'єкта, розробляються конкретні методики збору, обробки та аналізу отриманої емпіричної інформації.

Гіпотези класифікують за різними підставами. Так, виходячи із завдань дослідження, розрізняють *основні та неосновні гіпотези*; за ступенем узагальненості виокремлюють *висхідні гіпотези та гіпотези-наслідки*; за порядком висунення розрізняють *первинні та вторинні гіпотези*. За змістом гіпотези можуть бути *описові, пояснювальні та гіпотези на прогноз*.

Тема 13. Вибірка у соціологічному дослідженні. Застосування вибіркового методу у соціологічному дослідженні. Генеральна та вибіркова сукупність. Репрезентативність вибірки. Помилки вибірки. Системні та випадкові помилки вибірки. Типи та різновиди вибірки. Сутність вибірових досліджень у практиці фізкультурно-спортивного руху.

Мета: Розкрити суть застосування вибіркового методу у соціологічному дослідженні. Сформулювати уявлення про методи аналізу та обробки соціологічної інформації. Визначити специфіку проведення соціологічних досліджень у сфері фізичної культури та спорту.

Завдання:

1. Розкрити застосування вибіркового методу у соціологічному дослідженні.
2. Охарактеризувати репрезентативність вибірки.
3. Визначити надійність вимірювання соціальних характеристик.
4. Визначити специфіку проведення соціологічних досліджень у сфері фізичної культури та спорту.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

На етапі збирання первинних матеріалів суб'єкт соціологічного дослідження повинен з'ясувати, кількісні та якісні параметри об'єкта, уточнити, хто є носієм інформації, скільки таких носіїв треба обстежити, щоб отримати реальну картину соціальної реальності. У практиці емпіричних досліджень, якщо об'єкт кількісно невеликий (не перевищує 300 – 500 одиниць), можна вдатися до суцільного обстеження.

Проте соціологія найчастіше має справу з великими групами людей, носіями певних характерних ознак, учасниками різноманітних соціальних процесів. Об'єктом досліджень можуть бути десятки і сотні тисяч людей, що мешкають у різних регіонах, містах, областях, великі соціальні спільноти. Дослідник, дбаючи про якість, достовірність майбутніх результатів, повинен ретельно підійти до вибору найоптимальніших методів. Адже суцільні обстеження за таких умов неможливі (виняток становлять суцільні дослідження, що використовують під час проведення перепису населення, референдумів). Тому найчастіше вдаються до вибіркового методу як альтернативи суцільному обстеженню. Його теорія ґрунтується на досягненнях математичної статистики.

Вибірковий метод – науково обґрунтований підхід, за результатами якого роблять висновки про об'єкт дослідження як ціле, спираючись на дані аналізу його певної частини.

Використання методу вибірки передбачає опанування таких понять, як “генеральна сукупність”, “вибіркова сукупність”, “одиниця відбору”, “одиниця спостереження”, “репрезентативність”, “помилка репрезентативності” тощо.

Рекомендована література:

Загальна теорія та історія соціології.

Базова:

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки: Пер. з франц. – К.: Юніверс, 2004. – 688 с.
2. Барвінський А.О. Соціологія: Курс лекцій для студ. ВНЗ: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
3. Білоус В.С. Соціологія у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2002. – 140 с.
4. Болотіна Є.В., Мішура В.Б. Соціологія: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 128 с.
5. Дворецька Г.В. Соціологія: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 340 с.
6. Дворецька Г.В. Соціологія: навчальний посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: НЕУ, 2002. – С. 347-428.
7. Катаєв С.Л. Сучасне українське суспільство: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 200 с.
8. Коваліско Н.В. Основи соціальної стратифікації: Навч. посіб. – Л.: Магнолія, 2007. – 328 с.
9. Козловець Є.А. Соціологія: Словник термінів і понять. – К.: Кондор, 2006. – 327 с.
10. Лапан Т.Д. Історія соціології: Навч. посіб. – Л.: ВЦ ЛНУ, 2007. – Ч.1. – 236 с.
11. Павличенко П.П., Литвиненко Д.А. Соціологія: Навч. посібник. – К.: Лібра, 2000.
12. Піча В.М. та ін. Соціологія. – К., 1996.
13. Піча В.М. Соціологія: загальний курс. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України. – К., 2000. – С. 186-234.
14. Погорілий О.І. Соціологічна думка ХХ століття. Посібник. – К., 1996.
15. Ратушна Г. Соціологія (матеріали курсу лекцій). Навчальний посібник. Видання 2-е, доп. і перероб. – Тернопіль, 1999. – 148 с.
16. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії / Навч. посіб. – К.: Атіка, 2004. – 480 с.
17. Соціологічна думка України: Навч. посібник. – К.: Заповіт, 1996.
18. Соціологія. Курс лекцій / В.М.Піча, О.М.Семашко, Н.Й.Черниш та ін./ За ред. В.М.Пічі. – К., 1996.
19. Соціологія: Підручник / За загальною ред. Проф. В.П.Андрющенка, проф. М.І.Горлача. – Харків – Київ, 1998.
20. Соціологічна теорія: Традиції та сучасність: Навч. посіб. / За ред. А.Ручки. – К.: І-нт соціології НАН України, 2007. – 363 с.
21. Соціологія: Навч. посіб. / За ред. С.Макеєва, К.: Знання, 2005. – 455 с.
22. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г.Городяненка. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 560 с.

23. Соціологія: Терміни, поняття, персоналії / За ред.. В.Пічі. – К.: Каравела; Новий світ- 2000, 2002. – 480 с.
24. Структурні виміри сучасного суспільства: Навч. посіб. / За ред. С.Макеєва. – К.: І-нт соціології НАН України, 2006. – 327 с.
25. Танчин І.З. Соціологія: Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 351 с.
26. Черниш Н. Соціологія: Курс лекцій. – Л.: Кальварія, 2004. – 544 с.
27. Черниш Н. Й. Соціологія: Підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2009. – 468 с.
28. Юрій М.Ф. Соціологія: Підручник. – К.: Кондор, 2007. – 288 с.

Допоміжна:

1. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Пер. з англ. Н.Климчук. – Л.: Кальварія, 2006. – 474 с.
2. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Укл. І.Кононов (наук. ред.), В.Бородачов, Д.Топольськов. – Луганськ: Альма матер; Знання, 2002. – 664 с.
3. Глобальні модерності / За ред. М.Фезерстоуна, С.Леша, Р.Робертсона; Пер. з англ. Т.Цимбал. – К.: Ніка-Центр, 2008. – 400 с.
4. Головаха Є., Горбачик А., Паніна Н. Україна та Європа: Результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2006. – 142 с.
5. Леш С. Соціологія постмодернізму / Пер. з англ. Ю.Олійник. – Л.: Кальварія, 2003. – 344 с.
6. Паніна Н. Українське суспільство 1994-2005: Соціологічний моніторинг. – К.: І-нт соціології НАН України, 2005. – 157 с.
7. Рікер П. Ідеологія та утопія: Пер. з англ. – К.: Дух і літера, 2005. – 360 с.
8. Слотердайк П. Критика цинічного розуму: Пер. з нім. – К.: Тандем, 2002. – 544 с.
9. Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. праць. – К.: І-нт соціології НАН України, 2006. – Вип. 9. – 360 с.
10. Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. праць. – К.: І-нт соціології НАН України, 2007. – Вип. 10. – 428 с.
11. Статистичний щорічник України за 2006 р. – К.: Консультант, 2007. – 551 с.
12. Суспільна трансформація: Концептуалізація, тенденції, український досвід / За ред. В.Танчера, В.Степаненка. – К.: І-нт соціології НАН України, 2004. – 244 с.
13. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / Пер. з нім. Н.Комарова, О.Погорілий. – К.: Дух і літера, 2005. – 262 с.
14. Україна модерна. Спеціальний випуск 2007. Львів-Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні / За ред. Я.Грицака, А.Портнова, В.Сусака. – К.: Критика, 2007. – 357 с.
15. Українське суспільство на шляху перетворень: західна інтерпретація / За ред. В.Ісаїва; Пер. з англ. А.Іщенко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2004. – 362 с.
16. Українське суспільство 1994-2005: Динаміка соціальних змін / За ред. В.Ворни, М.Шульги. – К.: І-нт соціології НАН України, 2005. – 653 с.
17. Українське суспільство 1992-2006: Соціологічний моніторинг / За ред. В.Ворни, М.Шульги. – К.: І-нт соціології НАН України, 2006. – 578 с.
18. Українське суспільство 1992-2007: Динаміка соціальних змін / За ред. В.Ворни, М.Шульги. – К.: І-нт соціології НАН України, 2007. – 520 с.
19. Український соціум: Інтеграція інтелектуального потенціалу / За ред. В.Врублевського. – К.: І-нт соціології НАН України, 2005. – 396 с.

20. Щербина В.М. Образи інформаційного суспільства: Соціологічний вимір культури. – К.: І-нт соц. та культ. зв'язків ім. св. Княгині Ольги, 2005. – 248 с.
21. Юрій М.Ф. Соціокультурний світ України. – К.: Кондор, 2008. – 794 с.
22. Abel T. Podstawy teorii sociologiczney. - Warszawa, 1997.

Спеціальні та галузеві соціологічні теорії.

Базова:

1. Арбеніна В.Л. Етносоціологія: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: ХНУ, 2007. – 314 с.
2. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки: Пер. з франц. – К.: Юніверс, 2004. – 688 с.
3. Барвінський А.О. Соціологія: Курс лекцій для студ. ВНЗ: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
4. Білоус В.С. Соціологія у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2002. – 140 с.
5. Болотіна Є.В., Мішура В.Б. Соціологія: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 128 с.
6. Головатий М.Ф. Соціологія молоді: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2006. – 304 с.
7. Городяненко В.Г. Социологический практикум: учебно-методическое пособие. – К.: Изд. Центр «Академия», 1999. – 160 с.
8. Дворецька Г.В. Соціологія: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 340 с.
9. Дворецька Г.В. Соціологія праці: Навч. посіб. – К., 2001.
10. Дворецька Г.В. Соціологія: навчальний посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: НЕУ, 2002. – С. 347-428.
11. Етносоціологія: Навч. посіб. / За ред. В. Євтуха. - К.: Вид-во УАННП Фенікс, 2003. – 208 с.
12. Іванов В.Ф. Соціологія масової комунікації: Навч. посібник. – К., 1999.
13. Катаєв С.Л. Сучасне українське суспільство: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 200 с.
14. Коваліско Н.В. Основи соціальної стратифікації: Навч. посіб. – Л.: Магнолія, 2007. – 328 с.
15. Козловець Є.А. Соціологія: Словник термінів і понять. – К.: Кондор, 2006. – 327 с.
16. Культура-суспільство-особистість: Навч. посіб. / За ред. Л.Скокової. – Ін-т соціології НАН України, 2006. – 396 с.
17. Лапан Т.Д. Історія соціології: Навч. посіб. – Л.: ВЦ ЛНУ, 2007. – Ч.1. – 236 с.
18. Лукашевич М.П. Соціологія економіки. – К.: Каравела, 2005. – 288 с.
19. Нестуля О.О. Соціологія: практикум: навч. посіб. (для студ. вищ. навч. закл.) / О.О.Нестуля, С.І.Нестуля, С.Ж.Везомська – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.
20. Огаренко В.М., Малахова Ж.Д. Соціологія праці: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 292 с.
21. Огаренко В.М., Малахова Ж.Д. Соціологія праці: Навч. посіб. – К.: 2007. – 304 с.
22. Оссовський В.Л. Соціологія громадської думки: Навч. посіб. – К.: Вид. дім «Стилос»; ПЦ «Фоліант», 2005. – 186 с.
23. Павличенко П.П., Литвиненко Д.А. Соціологія: Навч. посібник. – К.: Лібра, 2000.
24. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій. – К.: І-нт соціології НАН України, 2007. – 320 с.
25. Піча В.М. та ін. Соціологія. – К., 1996.
26. Піча В.М. Соціологія вільного часу. – Львів, 1993.

27. Піча В.М., Стеблич В.А. Соціологія політики. – Львів, 1994.
28. Піча В., Вовканич С., Маковецький В. Як підготувати, провести і узагальнити результати соціологічних досліджень. Матеріали до лекцій із курсу. – Львів, 1996.
29. Піча В.М. Соціологія: загальний курс. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України. – К., 2000. – С. 186-234.
30. Погорілий О.І. Соціологічна думка ХХ століття. Посібник. – К., 1996.
31. Полторак В.А. Соціологія: основи соціології праці та управління. – К., 1992.
32. Практикум з соціології: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / За редакцією В.М. Пічі. – Львів: «Новий світ – 2000», 2004. - 368.
33. Ратушна Г. Соціологія (матеріали курсу лекцій). Навчальний посібник. Видання 2-е, доп. і перероб. – Тернопіль, 1999. – 148 с.
34. Середа В.В. Етносоціологія: Навч. посіб. – К.: Атіка, 2007. – 480 с.
35. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії / Навч. посіб. – К.: Атіка, 2004. – 480 с.
36. Соціологічна думка України: Навч. посібник. – К.: Заповіт, 1996.
37. Соціологія. Курс лекцій / В.М.Піча, О.М.Семашко, Н.Й.Черниш та ін./ За ред. В.М.Пічі. – К., 1996.
38. Соціологія: Підручник / За загальною ред. Проф. В.П.Андрющенка, проф. М.І.Горлача. – Харків – Київ, 1998.
39. Соціологія праці та управління: термінологічний словник-довідник / Відп. Ред.. В.А. Полторак. – К., 1993.
40. Сурмін Ю.П., Туленков Н.В. Методология и методы социологических исследований: Учеб. пособие. – К., 2000.
41. Соціологічна теорія: Традиції та сучасність: Навч. посіб. / За ред. А.Ручки. – К.: І-нт соціології НАН України, 2007. – 363 с.
42. Соціологія: Навч. посіб. / За ред.. С.Макеєва, К.: Знання, 2005. – 455 с.
43. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г.Городяненка. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 560 с.
44. Соціологія: Терміни, поняття, персоналії / За ред.. В.Пічі. – К.: Каравела; Новий світ- 2000, 2002. – 480 с.
45. Структурні виміри сучасного суспільства: Навч. посіб. / За ред. С.Макеєва. – К.: І-нт соціології НАН України, 2006. – 327 с.
46. Танчин І.З. Соціологія: Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 351 с.
47. Черниш Н. Соціологія: Курс лекцій. – Л.: Кальварія, 2004. – 544 с.
48. Черниш Н. Й. Соціологія: Підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2009. – 468 с.
49. Юрій М.Ф. Соціологія культури. – К.: Кондор, 2006. – 304 с.
50. Юрій М.Ф. Соціологія: Підручник. – К.: Кондор, 2007. – 288 с.

Допоміжна:

1. Андерсен Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Пер. з англ. В.Морозов. – К.: Критика, 2001. – 271 с.
2. Білявський Г.О., Падун М.М., Фурда Р.С. Основи загальної екології. – К., 1993.
3. Брюейкер Р. Переобрамлений націоналізм / Пер. з англ. О.Рябов. – Л.: Кальварія, 2006. – 280 с.
4. Вишняк О.І. Соціокультурна динаміка політичних регіонів України. Соціологічний моніторинг (1992-2006). – К.: І-нт соціології НАН України, 2006. – 226 с.

5. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Пер. з англ. Н.Климчук. – Л.: Кальварія, 2006. – 474 с.
6. Гелнер Е. Нації та націоналізм / Пер. з англ. Г.Касьянов. – К.: Таксон, 2003. – 300 с.
7. Герасіна Л.М. Оновлення сучасної вищої школи в контексті глобальних проблем освіти. – Харків, 1994.
8. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / Укл. І.Кононов (наук. ред.), В.Бородачов, Д.Топольськов. – Луганськ: Альма матер; Знання, 2002. – 664 с.
9. Глобальні модерності / За ред. М.Фезерстоуна, С.Леша, Р.Робертсона; Пер. з англ. Т.Цимбал. – К.: Ніка-Центр, 2008. – 400 с.
10. Головаха Є., Горбачик А., Паніна Н. Україна та Європа: Результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2006. – 142 с.
11. Дарендорф Р. У пошуках нового устрою: Лекції на тему політики свободи у ХХІ ст. / Пер. з нім. А.Орган. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 109 с.
12. Закон України про вищу освіту // Освіта України. – 26 лютого 2002 р. - №17.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Освіта України. – №33. – 23 квітня 2002.
13. Злобіна О., Тихонович Вс. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. – К.: Стіло, 2001. – 238 с.
14. Костенко Н., Іванов В. Досвід контент-аналізу: моделі та практики. – К.: Центр вільної преси, 2003. – 200 с.
15. Кутуєв П. Концепції розвитку та модернізації в соціологічному дискурсі: Еволюція дослідницьких програм. – К.: Сталь, 2005. – 500 с.
16. Леш С. Соціологія постмодернізму / Пер. з англ. Ю.Олійник. – Л.: Кальварія, 2003. – 344 с.
17. Паніна Н. Українське суспільство 1994-2005: Соціологічний моніторинг. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2005. – 157 с.
18. Рікер П. Ідеологія та утопія: Пер. з англ. – К.: Дух і літера, 2005. – 360 с.
19. Слотердайк П. Критика цинічного розуму: Пер. з нім. – К.: Тандем, 2002. – 544 с.
20. Соціальний ареал життя особистості / За ред. М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2005. – 400 с.
21. Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2006. – Вип. 9. – 360 с.
22. Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – Вип. 10. – 428 с.
23. Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л.Кона і його співпрацівників / Пер. з англ. за наук. ред. В.Хмелька. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2007. – 559 с.
24. Статистичний щорічник України за 2006 р. – К.: Консультант, 2007. – 551 с.
25. Стегній О. Інституціоналізація екологічних інтересів у суспільстві соціогенних ризиків. – К., 2002.
26. Суспільна трансформація: Концептуалізація, тенденції, український досвід / За ред. В.Танчера, В.Степаненка. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2004. – 244 с.
27. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / Пер. з нім. Н.Комарова, О.Погорілий. – К.: Дух і літера, 2005. – 262 с.
28. Україна модерна. Спеціальний випуск 2007. Львів-Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні / За ред. Я.Грицака, А.Портнова, В.Сусака. – К.: Критика, 2007. – 357 с.
29. Україна: рік після виборів. Моніторинг регіонів / За ред. І.Когута. – К.; Л.: Вид-во «Мс», 2007. – 336 с.

30. Українське суспільство на шляху перетворень: західна інтерпретація / За ред. В.Ісаїва; Пер. з англ. А.Іщенко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2004. – 362 с.
31. Українське суспільство 1994-2005: Динаміка соціальних змін / За ред. В.Ворни, М.Шульги. – К.: І-нт соціології НАН України, 2005. – 653 с.
32. Українське суспільство 1992-2006: Соціологічний моніторинг / За ред. В.Ворни, М.Шульги. – К.: І-нт соціології НАН України, 2006. – 578 с.
33. Українське суспільство 1992-2007: Динаміка соціальних змін / За ред. В.Ворни, М.Шульги. – К.: І-нт соціології НАН України, 2007. – 520 с.
34. Український соціум: Інтеграція інтелектуального потенціалу / За ред. В.Врублевського. – К.: І-нт соціології НАН України, 2005. – 396 с.
35. Циба В.Т. Математичні основи соціологічних досліджень: кваліметричний підхід. – К.: МАУП, 2002. – 248 с.
36. Чепурко Г. Зайнятість населення України: Зміни і тенденції. – К.: І-нт соціології НАН України, 2007. – 411 с.
37. Шнаппер Д. Спільнота громадян. Про модерну концепцію нації / Пер. з франц. Р.Мардер. – Х.: Фоліо, 2007. – 223 с.
38. Щербина В.М. Образи інформаційного суспільства: Соціологічний вимір культури. – К.: І-нт соц. та культ. зв'язків ім. св. Княгині Ольги, 2005. – 248 с.
39. Юрій М.Ф. Соціокультурний світ України. – К.: Кондор, 2008. – 794 с.
40. Abel T. Podstawy teorii sociologiczney. - Warszawa, 1997.

Інформаційні ресурси

Бібліотеки:

1. Бібліотека Львівського державного університету фізичної культури, м. Львів, вул. Костюшка, 11.
2. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника НАН, м. Львів, вул. Стефаника, 2.

Інтернет:

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ // [http://www.nbuv.gov.ua/
http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/3411/1/kurchaba_posibnyk.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/3411/1/kurchaba_posibnyk.pdf)